

IV Nacionalna studentska konferencija

Kragujevac, 23 maj, 2013

Tematska radionica "Unapređenje studentskih praksi na univerzitetima u Srbiji"

TEPMUS JP 510985-2010

PRAKSA U KAZNENO-POPRAVNOM ZAVODU

PENITENTIARY INSTITUTION PRACTICE

student: Tijana Karić, Filozofski fakultet, Novi Sad, profiler_t@yahoo.com

preduzeće/supervizor: Kazneno-popravni zavod "Sremska Mitrovica", Sremska Mitrovica

mentor prakse: prof. dr Ivan Jerković i doc.dr Ivana Mihić, Filozofski fakultet, Novi Sad, jerkovso@euenet.rs

ZADATAK: Zadatak studenta u okviru realizacije studentske prakse u KPZ sastoji se od posmatranja rada psihologa u ovoj instituciji i parcijalno uključivanje u obavljanje aktivnosti psihologa na datom radnom mestu. Od studenta se očekuje da ispunjava zadatke koje mu psiholog mentor u KPZ zadaje i da adekvatno iskoristi prilike koje mu se pružaju da unapredi svoje znanje iz ove oblasti. Student treba da stupi u kontakt sa više osoba na odsluženju zatvorske kazne i da kroz kontakt sa njima sagleda što više mogućih zadataka koje ispunjava psiholog na ovom radnom mestu, da dobije uvid u to koji se problemi mogu javiti i zbog čega je navedena populacija specifična za rad. Specifičan oblik rada u okviru ove prakse podrazumevao je retrospektivnu studiju iskustava u detinjstvu i vezano za bliske veze kao potencijalnih prediktora činjenja i/ponavljanja krivičnog dela u okviru projekta „Vrednosti, stavovi i uloge: transgeneracijska perspektiva“..

1. UVOD

Populacija delinkvenata na odsluženju zatvorske kazne jeste specifična grupa sa kojom su psiholozi u prilici da rade. U opis posla psihologa na radnom mestu unutar kazneno-popravnih zavoda spada kategorizacija novopridošlih osuđenika, krizne intervencije, pružanje usluga savetovanja i obavljanje istraživanja.

Kategorizacija osuđenika na izdržavanju zatvorske kazne vrši se tokom mesec dana po prijemu istog u zavod. Psiholog, u timu sa socijalnim radnikom, lekarom, psihologom i specijalnim pedagogom, tokom navedenog perioda vrši posmatranje osobe na prijemnom odeljenju, vrši sa njim intervju i psihološka testiranja, kako bi se najpre procenio stepen i načina adaptacije na zatvorsko okruženje, a zatim i dala preporuka da li osoba treba da bude smeštena u otvoreno, polu-otvoreno ii zatvoreno krilo zavoda, što se naziva kategorizacija. Takođe, tokom ovog perioda, posao psihologa je i da olakša adaptaciju novog osuđenika na naglu i izrazitu promenu okruženja i proceni stepen opasnosti od agresivnog ponašanja, suicida itd.

Krizne intervencije obuhvataju medijaciju po hitnom postupku u slučaju da se pojave problemi između dva ili više osuđenika, intervencije u slučaju pokušaja suicida ili, ređe, izvršenog suicida, intervencije prilikom pokušaja ubistva, kao i trenutnu pomoć ukoliko dođe do negativne adaptacije novog osuđenika.

Psiholog može pružati usluge savetovanja na osuđenikov lični zahtev, u vezi sa problemima sa adaptacijom, eventualnim problemima koji se javljaju unutar zatvorske zajednice, ili drugim problemima koje osuđenik ima na psihičkom planu.

U posao psihologa spada i obavljanje istraživanja i praćenje promena relevantnih varijabli. Istraživanja se uglavnom sprovode kako bi se uočile važne psihološke varijable u vezi sa navedenom populacijom, s obzirom na to da je ona veoma specifična. Istraživanja služe da doprinesu, osim boljem razumevanju ove populacije, i razumevanju načina na koji se sa njima može raditi kako bi se smanjila delinkventna ponašanja.

2. OPIS REALIZOVANIH AKTIVNOSTI

Posmatranje i učestvovanje u kategorizaciji osuđenih lica – u saradnji sa psihologom u smeni, učestvovala sam u kategorizaciji osuđenih lica. Kada novo osuđeno lice bude primljeno na prijemno odeljenje kazneno-popravnog zavoda, psiholog je među prvima koji sa njim stupa u kontakt. U početku sam samo posmatrala rad psihologa, da bih kasnije prisustvovala upoznavanju se osuđenicima i učestvovala u intervjuisanju i testiranju. Mentor mi je pružao dodatna objašnjenja ukoliko su mi bila potrebna i tražio od mene da ja uradim procenu ispitanika, na taj način mi dajući prostora za samostalan rad i praksu u vezi sa ovim poslom. Takođe, trebalo je da pišem izveštaje u vezi sa testiranjima, kao i preporuke, kako bih vežbala i ovaj deo posla.

Obavljanje istraživanja – za vreme obavljanja prakse u kazneno-popravnom zavodu, učestvovala sam u sprovođenju istraživanja u okviru projekta „Vrednosti, stavovi, uloge: transgeneracijska perspektiva“, tako što sam obavljala intervju sa osuđenim licima u vezi sa transgeneracijskim prenosom riskantnih ponašanja u njihovoj porodici. Takođe, administrirala sam upitnike koje su oni popunjavali u vezi sa ovim istraživanjem.

Prisustvovanje seansama savetovanja – bila sam u prilici nekoliko puta da prisustvujem seansama koje je moj mentor obavljao sa osuđenim licima na njihov lični zahtev. Za vreme seansi, nisam imala pravo da učestvujem, ali nakon svake seanse, mentor bi sa mnom diskutovao o tome što se na seansi desilo, pitao me za mišljenje i kako bih ja radila sa određenim problem i slično.

3. OSTVARENI REZULTATI

Za vreme obavljanja prakse u Kazneno-popravnom zavodu u Sremskoj Mitrovici, bivajući u prilici da posmatram ili učestvujem u širokom psektu poslova koje psiholog na ovom radnom mestu obavlja, naučila sam mnogo više nego što se to može naučiti samo akademskim putem. Najpre, rad sa populacijom osuđenika ima mnogo svojih specifičnosti i umnogome se razlikuje od rada sa drugim grupama. Naime, populacija u kazneno-popravnim zavodima sastoji se od najrazličitijih kriminalnih profila, samim tim postoji i opasnost od nekih osuđenika. Sa jedne strane, oni su u mnogim stvarima među sobom slični – svi su počinili neko krivično delo na koje su osuđeni na izdržavanje kazne zatvora, svi su samim tim stigmatizovani, svi su primorani da se adaptiraju na potpuno novu sredinu koja uključuje najpre ukidanje slobode kretanja, izmeštanje iz društva u “problematičnu” sredinu, moraju da se adaptiraju na činjenicu da će nekoliko godina provesti u novom okruženju sa ustrojenim rasporedom i pravima i obavezama, da će živeti u istim prostorijama sa velikim brojem ljudi koje nisu sami birali, da su ti isti ljudi među sobom ustanovili pravila zajednice koja nisu u nadležnosti institucije, da će biti veoma ograničeni u mogućnosti komunikacije sa svojom porodicom i prijateljima i slično. U ovakvom okruženju, javlja se veliki broj psihičkih problema kod osuđenih lica, naročito ako je ovo prvo odsluženje kazne zatvora. Psiholog u vezi sa ovim može veoma mnogo da pomogne, najpre dok je osuđenik na prijemnom odeljenju, kada se sa njim i najintenzivnije radi. Učestvovanje u intervjuima i testiranjima novopridošlih lica se takođe veoma razlikuje od testiranja opšte populacije, s obzirom na to da ova lica ispoljavaju veoma visok stepen nepoverenja, odbojnosti, često

agresivnosti i slično. Depresivna stanja, pokušaji suicida i acting-out su takođe veoma česti pratioci dolaska u ustanovu, stoga je posao psihologa ključan u ovim momentima.

Kada je u pitanju savetovanje koje psiholog vrši sa osuđenim licima, ona se uglavnom bave teškoćama u adaptaciji na sve ranije navedeno, ili kasnije problemima koji se javljaju između osuđenika. Specifično ustrojstvo ustanove u kojoj se osuđeno lice nalazi ne dozvoljava veliku varijabilnost u primeni zadataka koji mogu pomoći osuđeniku da popravi svoje psihičko stanje, a ni instrumenata, jer postoji određeni procenat osuđenih lica koji su nepismeni. U vezi sa savetovanjem, ono se skoro uvek vrši po ličnom zahtevu osuđenog lica i psiholog treba da bude veoma obazriv u vezi sa mogućim manipulacijama od strane klijenata. Istraživanja koja se vrše u zavodu takođe imaju svoje specifičnosti koje proizilaze iz navedenih odlika same populacije. Međutim, značajan broj osuđenih lica veoma voljno učestvuje u istraživanjima, jer ona predstavljaju promenu u odnosu na dnevnu rutinu. Intervjuisanje se takođe razlikuje od intervjuisanja opšte populacije, kako zbog navedenih specifičnosti, tako i zbog prilike koju ispitanici veoma često iskoriste, da vode neobavezne razgovore sa ispitivačem, naročito ako je on novo lice u ustanovi. Osim ovoga, veliki broj osoba zavodu saživelo se sa svojom stigmom i veoma je teško sa njima raditi na nadi i optimizmu.

4. ZAKLJUČAK

Sve navedeno predstavlja velike izazove psihologa i stoga je neophodno da psiholog na ovom radnom mestu stalno radi na svom usavršavanju. Etika koja važi za svakog psihologa na ovom mestu mora biti izuzetno poštovana, kako zbog samih specifičnosti populacije sa kojom se radi, tako i zbog vulnerabilnosti osuđenih lica na doživljaj izuzetne stigmatizacije, depresivnost, strah od osuđivanja i slično. Psiholog na ovom radnom mestu mora biti vrlo vešt u izbegavanju manipulacija i pružanju pomoći. Postoji veoma veliki prostor za proširenje posla koji psiholog obavlja u kazneno-popravnom zavodu, i treba raditi na novim ciljevima. Data populacija je visoko specifična i veoma zahtevna za rad, stoga praksa na ovom radnom mestu može veoma mnogo da pomogne u sagledavanju posla koji se obavlja, kao i pripremi za rad na ovom istom radnom mestu.

Literatura (korištena u toku prakse- izvod)

Anderson B.J., Holmes M.D., Ostresh E. (1999). Male and female delinquents' attachment and effects of attachments on severity of self-reported delinquency. *Criminal Justice and Behavior*, 26, 435-452.

Borelli J. L., Goshin L., Joestl S., Clark J., Byrne M. W. (2010). Attachment organization in a sample of incarcerated mothers: Distribution of classifications and associations with substance abuse history, depressive symptoms, perceptions of parenting competency and social support. *Attachment and Human Development*, 12 (4), 355-374.

Čačić S. (2009). Afektivno vezivanje delinkvenata. Odbranjen magistarski rad. Novi Sad, Filozofski fakultet.

Dozier M., Stovall- Mc Clough K.C., Albus K. E. (2008). Attachment and psychopathology in adulthood. In: Cassidy J., Shaver P. (eds). *Handbook of Attachment: Theory, Research and Clinical Application*. New York, the Guilford Press, 718-744.

Fonagy, P. (1999). Male perpetrators of violence against women: An attachment theory perspective. *Journal of Applied Psychoanalytic Studies*, 1, 7-27.

Hoeve M., Dubas J. S., Eichelsheim V. I., van der Laan P., Smeenk W., Gerris J. R. M. (2009). The relationship between parenting and delinquency: a meta analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 37, 749-775.

Salzinger S., Rosario M., Feldman R. (2007). Physical child abuse and adolescent violent delinquency: the mediating and moderating roles of personal relationships. *Child Maltreatment, 12 (3)*, 208-219.

Van Ijzendoorn M. H., Feldbrugge J. T. T. M., Derks F. C. H., de Ruitter C., Verhagen M. F. M., Philipse M. A., et al. (1997). Attachment representations of personality disordered criminal offenders. *American Journal of Orthopsychiatry, 67*, 449-459.